

Jaarverslag 1931/1932 van het „Ringstation Wassenaar”,

DOOR

J. P. BOUMA en Dr J. C. KOCH.

(met 1 tekstfiuur).

Aan de werkzaamheden namen behalve de beide onderteeke-
naars deel de heeren: L. J. KLEYN, M. J. TEKKE, B. TUINENBURG,
G. TUINENBURG en K. WALDECK.

De herfsttrek heeft zich in dit seizoen, vergeleken met
andere jaren slechts zwak ontwikkeld. Welke factoren dit ver-
schijnsel veroorzaakt hebben, is moeilijk uit te maken, doch
zeker is, dat ook op andere waarnemingsgebieden, o.a. Texel,
Helgoland en Rossitten, hetzelfde tot uiting kwam. Zeker hier-
toe bijgedragen heeft het weer in de hoofdtrekmaand October,
welke een droge en zonnige genoemd kon worden, maar over het
algemeen was er veel O. tot N.O. wind, bij welke windrichting
zich moeilijk een goede trek ontwikkelt. Ook kwamen er veelal
lage temperaturen voor: zoo vroor het in den nacht van 27/28
Oct. b.v. 7° C.

Er kwamen slechts 4 dagen, te weten 6, 13, 19 en 26 Oct.
(zie de curve) voor, waarop het aantal waargenomen vink-
achtigen de 1000 overschreed tegen 12 in 1930, terwijl de toen
genoteerde aantallen zich tusschen de 1000 en 10.000 bewogen
(vgl. curve vorig Jaarverslag in Jrg. 37 van „de Levende
Natuur”). De maand November bracht ook veel ongunstig weer,
zoodat de vrij hoge aantallen geringde vogels van 1148 en 954

150 BOUMA-KOCH, RINGSTATION WASSENAAR, 1931/'32. [ORGAAN CLUB

SOORTEN VAN GERINGDE VOGELS:

(van half Mei 1931—half Mei 1932).

TOTAAL AANTAL:

Vink, <i>Fringilla coelebs</i>	212	128 ♂	84 ♀
Keep, <i>Fringilla montifringilla</i>	80	44 ♂	36 ♀
Sijsje, <i>Carduelis spinus</i>	194	95 ♂	98 ♀ 1?
Frater, <i>Carduelis flavirostris</i>	3		1 ♀ 2?
Barmsijs, <i>Carduelis fl. flammea</i>	109	54 ♂	55 ♀
Kleine barmsijs, <i>Carduelis fl. cabaret</i>	6	3 ♂	3 ♀

goudhaantje, vink; 14: smelleken; 15: vink ♂, zwarte roodstaart, vuurgoudhaantje, groote pieper; 16: keep; 19: koperwiek; 23: sysje; 29: geelgors; 30: barmsys.

Laatste waarnemingsdata: 4: fitis; 7: tiftjaf, tuinfluiter; 15: paapje; 16: gele kwikstaart, grauwe klauwier; 18: tapuit, gekraagde roodstaart; 19: boompieper; 23: grasmusch; 29: braamsluiper.

October. Eerste data: 6: rietgors; 10: buizerd; 11: klapenster; 12: kramsvogel; 15: bonte kraai; 19: gans, 2 groote piepers.

Laatste data: 2: huiszwaluw; 16: ortolaan; 19: boerenzwaluw, witte kwikstaart; 27: wespendif.

November. Eerste data: 2: 10 pestvogels in Meyendel; 5: 5 fraters; 9: groote gele kwikstaart; 10: kleine barmsijs.

Laatste data: 20: rietgors.

Januari. 8: veldleeuwerik (3×1 N.O.); 14: 1 rietgors (winter-trek?); 19 en 23: zanglijster zingend.

Februari. 3: veldleeuwerik (zingend); 4: graspieper (enkele ook in Januari gezien); 6: rietgors; 7: goudvink ♀; 19: vink; 23: roodborst-tapuit ♂, wulp; 28: kruisbek (10 st. in Haagsche Bosch).

Maart. 16: witte kwikstaart; 22: frater; 24: tapuit ♂; 25: zwarte roodstaart (3 ♀♀), gekraagde roodstaart, geelgors, keep.

April. 4: fitis, boompieper; 11: koperwiek; 14: klein barmsijsje ♀; 16: boerenzwaluw; 17: nachtegaal, goudvink ♀; 18: beflijster (verdere waarnemingen op 21 en 29); 22: koekoek; 24: bonte kraai; 25: paapje ♂, 5 sijsjes, grasmusch; 30: buizerd.

Mei. 3: 1 klein barmsijsje ♀, keep ♂, ortolaan ♂ (1ste voorjaars-waarneming aan het R. W.); 6: het kl. barmsijsje ♀ van 3 terug; 11: 1 klein barmsijsje ♀, putter ♂.

Juni. 2: 1 sijsje ♀; 3: 1 klein barmsijsje ♀; 7: 1 klein barmsijsje ♀; 10: 1 sijsje ♀.

Bijzondere Vogels.

Pernis apivorus apivorus (L.) — Wespendif.

Op 27 October werd 1 ex. trekkend in O. richting waargenomen.

Bombycilla garrulus (L.) — Pestvogel.

De 10 hierboven aangevoerden vormen met talrijke andere waarnemingen het bewijs, dat de groote najaarsinvasie in midden Europa met zijn uitloopers ons land (en ook Engeland) heeft bereikt¹⁾.

Lanius excubitor excubitor L. — Klapenster.

Deze vogel trekt in het Westen zéér enkel door. De frequentie van waarneming aan het R.W. is ongeveer één vogel in een paar jaar.

¹⁾ cf. Fr. HAVERSCHMIDT, Invasie van Pestvogels, *Ardea*, 21, 1932, p. 65.

SOORTEN VAN GERINGDE VOGELS:

(van half Mei 1931—half Mei 1932).

TOTAAL AANTAL:

Vink, <i>Fringilla coelebs</i>	212	128 ♂	84 ♀
Keep, <i>Fringilla montifringilla</i>	80	44 ♂	36 ♀
Sijsje, <i>Carduelis spinus</i>	194	95 ♂	98 ♀ 1?
Frater, <i>Carduelis flavirostris</i>	3		1 ♀ 2?
Barmsijs, <i>Carduelis fl. flammea</i>	109	54 ♂	55 ♀
Kleine barsijs, <i>Carduelis fl. cabaret</i>	6	3 ♂	3 ♀
Kneu, <i>Carduelis cannabina</i>	355	110 ♂ ad.,	46 ♂ j., 159 ♀ ad., 23 ♀ j., 15 j., 2?
Huismusch, <i>Passer domesticus</i>	17	11 ♂	3 ♀ 3 j.
Ringmusch, <i>Passer montanus</i>	206	155 ad.,	51 j.
Groenling, <i>Chloris chloris</i>	187	99 ♂ ad.,	3 ♂ j., 83 ♀, 2 j.
Geelgors, <i>Emberiza citrinella</i>	10	8 ♂	2 ♀
Ortolaan, <i>Emberiza hortulana</i>	11	8 ♂	3 ♀
Rietgors, <i>Emberiza schoenichus</i>	18	5 ♂	13 ♀
Groene specht, <i>Picus viridis</i>	1	1 ♂	
Boerenwaluw, <i>Hirundo rustica</i>	15	2 ad.	13 pull.
Kramsvogel, <i>Turdus pilaris</i>	1		
Groote lijster, <i>Turdus viscivorus</i>	10	1 ad	9 p.
Zanglijster, <i>Turdus philomelos</i>	1		
Koperwiek, <i>Turdus musicus</i>	3		
Beflijster, <i>Turdus torquatus</i>	1	1 ♀	
Merel, <i>Turdus merula</i>	6	1 ♂ j.,	4 ♀, 1 j.?
Tapuit, <i>Oenanthe, oenanthe</i>	67	14 ♂ ad.,	8 ♂ j., 10 ♀ ad., 5 ♀ j., 2 ad?, 28 j.?
Paapje, <i>Sacicola rubetra</i>	34	5 ♂ ad.,	29 j.
Roodborsttapuit, <i>Sacicola torquata rubicola</i>	21	8 ♂ ad.,	4 ♂ j., 3 ♀ ad., 3 ♀ j., 3 j.?
Gekraagde roodstaart, <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	7	1 ♂ ad.,	4 ♂ j., 1 ♀ ad., 1 j.?
Zwarte roodstaart, <i>Phoenicurus ochru-rus</i>	4	4 ♀	
Roodborst, <i>Erithacus rubecula</i>	8	8 ad.	
Heggemus, <i>Prunella modularis</i>	12	11 ad.,	1 j.
Spotvogel, <i>Hippolais icterina</i>	3	3 p.	
Grasmus, <i>Sylvia communis</i>	21	7 ad.,	14 j.
Fitis, <i>Phylloscopus trochilus</i>	16	12 ad.,	4 j.
Boomleeuwerik, <i>Lullula arborea</i>	5		
Veldleeuwerik, <i>Alauda arvensis</i>	21	18 ad.,	1 j., 2 p.
Boompieper, <i>Anthus trivialis</i>	63	38 ad.,	25 j.
Graspieper, <i>Anthus pratensis</i>	13		
Gele kwikstaart, <i>Motacilla flava</i>	9	3 ♂ ad.,	2 ♂ j., 2 ♀ ad., 2 j.?
Witte kwikstaart, <i>Motacilla alba</i>	2	1 ad.,	1 j.
Grauwe klauwier, <i>Lanius collurio</i>	13	2 ♀ ad.,	7 j.?, 4 p.
Koolmees, <i>Parus major</i>	16	7 ♂, 7 ♀,	1 j., 1?
Pimpelmees, <i>Parus coeruleus</i>	25	24 ad.,	1 j.
Spreeuw, <i>Sturnus vulgaris</i>	1680	1634 ad.,	46 j.
Sperwer, <i>Accipiter nisus</i>	2	2 ♀	
Buizerd, <i>Buteo buteo</i>	1		
Torenvalk, <i>Falco tinnunculus</i>	6	1 ♂, 1 ♀,	4 p.
Kievit, <i>Vanellus vanellus</i>	2	2 p.	
Wulp, <i>Numenius arquata</i>	2	2 ad.	
Steenuil, <i>Athene noctua</i>	1	1 ad.	
Bonte kraai, <i>Corvus cornix</i>	4		
Zwarte kraai, <i>Corvus corone</i>	1		
Roek, <i>Corvus frugilegus</i>	3		
Kerkkauw, <i>Coloeus monedula</i>	21	17 ad.,	4 j.
Ekster, <i>Pica pica</i>	1	1 ad.	
Vlaamsche gaai, <i>Garrulus glandarius</i>	2	1 ad.,	1 j.
TOTAAL AANTAL SOORTEN: 53.	3532	stuks.	

Anthus richardi richardi Vieill. — Groote pieper.

Het ex. van 15 Sept. werd evenals de beide ex. van 19 Oct. aan de vlucht en aan den loktoon herkend. De vlucht was kwikstaartachtig golvend en had vóór het neerstrijken het kenmerkende leeuwerikachtige fladderende verkennen, dat zoo typisch beschreven is door GÄTKE ¹⁾. Als loktoon teekende ik in het veld aan: rriié-ep. Het was 9 jaar geleden, dat ik op hetzelfde terrein (November 1922) ook 3 ex. kon waarnemen ²⁾. (K.)

Emberiza hortulana L. — Ortolaan.

Tusschen 4 en 24 Sept. werden 26 st. waargenomen, waarvan 10 st. werden geringd. Het laatste ex., het 27ste, werd op 16 Oct. gezien, een late datum voor deze soort. Tot nu toe waren in het voorjaar geen ex. gezien. Op 3 Mei werd het 1ste voorjaarsex. waargenomen en geringd: een fraai ♂.

Dit seizoen werden in totaal 3532 st. vogels geringd in 53 soorten (Zie tabel). Van eenige soorten valt nog het volgende op te merken:

Fringilla coelebs subsp. — Vink.

De vangst bedroeg slechts 212 st., te weten 143 herfst- en 69 voorjaarsvinken. De verdeling der sexen was 128 ♂♂ en 84 ♀♀. Het overwegen der ♂♂ boven het aantal der ♀♀, als verschijnsel in dit seizoen voor de 5de maal waargenomen, mag als constant worden aangenomen en wijst niet zoozeer op een numerieke meerderheid der ♂♂ als wel op een min of meer gescheiden trek der sexen, hetgeen bij den keep niet wordt opgemerkt.

THIENEMANN ³⁾ vermeldt, dat hij te Rossitten waarnam, dat de ♀♀ eerder op herfsttrek gaan. Dit geschiedt niet op de overvloedige wijze als wanneer de echte vinkentrek inzet, doch het is meer een „kleine trek”, zooals plaats heeft bij de loofzangers, die van struik tot struik vliegend worden opgemerkt, welke trek reeds in Augustus tot uiting kwam.

Deze kleine trek werd in Wassenaar niet zoo duidelijk gezien, slechts werden als voorloopers van den trek een aantal ♀♀ gevangen en eindigt de voorjaarstrek in Wassenaar in de maand April met een meerdere hoeveelheid van doorkomende ♀♀.

¹⁾ cf. H. GÄTKE, Die Vogelwarte Helgoland, 1900, p. 373.

²⁾ cf. De Levende Natuur, 33, p. 59.

³⁾ cf. J. THIENEMANN, Vom Vogelzuge in Rossitten, 1931, p. 155 en 156.

Carduelis cannabina cannabina (L.) — Kneu.

C. DUPOND¹⁾ heeft in 1931 in een artikel „Over de verschillende kleurgesteltenissen van het Gevederte bij den Gewonen Kneuter” uiteengezet hoe de roode kleur in het gevederte der ♂♂ in verschillende mate tot ontwikkeling komt, zoodat men roode en grauwe kneuen kan onderscheiden. Dit rood, dat zich op borst en voorkop uitstrekt, kan bij de jongen reeds in de maand Augustus te voorschijn komen, geleidelijk sterker worden en in het voorjaar door afslijting der grauwe baardjes een intensief karmijnrood te voorschijn roepen. Bij sommige individuen is van dit rood zelfs in het voorjaar niets te zien; dit zijn de z.g. grauwe kneuen. Hier te lande meenden de vinkers, dat de grauwe kneuen de beste zangers waren en hadden graag een grauwen lokvogel.

Omtrent den oorsprong van dit verschil is men het nog lang niet eens; in de kooi verliest zich dit rood na den rui en belet daardoor de bestudeering van het verschijnsel. Sommigen zien in het verschillende rood een leeftijdsverschil en meenen, dat het jonge ♂ in zijn éérste voorjaar het fraaist is en bij den volgenden rui een grauwe kneu zou worden, welke voorstelling door DUPOND zeer terecht bestreden is. Anderen meenen juist, dat het rood met toenemenden ouderdom duidelijker wordt. Ook de meening, dat men al naar het rood 2 rassen zou moeten onderscheiden, vindt nog ingang, terwijl ten slotte een aantal auteurs meenen, dat deze verschillen individueel zijn, geheel analoog met wat men b.v. bij kruisbekken waarneemt. Wijlen Prof. VAN OORT sloot zich bij deze laatste opvatting aan.

Ten slotte kan dit vraagstuk slechts door het ringonderzoek tot oplossing worden gebracht. DUPOND dringt er op aan, dat de ringers van jonge kneuen moeten „trachten met zekerheid te bevestigen of de vader rood of grijs is, min of meer gekleurd” en dit op de ringlijst vermelden, terwijl terugvangers op hetzelfde dienen te letten. Hetzelfde geldt natuurlijk voor juv. en ad. te ringen kneuen.

Sedert Maart 1933 wordt aan het R.W. deze gedragslijn gevolgd en worden bijzonderheden in de kleur nauwkeurig aangeteekend. In het vorig Jaarverslag (De Levende Natuur, 37) is een terugvangst vermeld, waarvan de herhaling hier ter plaatse in verband met het bovenstaande van belang is: juv. ♂,

¹⁾ cf. C. DUPOND, Vogeltribuun, 1931.

geringd 1 Aug. 1930, teruggevangen terzelfder plaatse op 10 Juli 1931 als fraai uitgekleurd ♂.

Wat de frequentie der grauwe ♂♂ betreft: deze zijn schaarscher dan de roode en hun voorkomen schatten wij als 1 grauw op 30 roode ♂♂.

Carduelis flammea subsp. — Barmsijs.

Evenals bij de frater wisselt de barmsijzentrek zeer in intensiteit. In de opeenvolgende jaren heeft de vangst bedragen voor den vorm *flammea* (met tusschen haakjes opgenomen het aantal voor den vorm *cabaret*): 7 (1), 0 (0), 4 (12), 6 (10), 109 (6).

De zomer van 1931 was in onze duinen zéér rijk aan St. Jacobskruid, *Senecio Jacobaea*, en het is een geloof bij de oude vinkers, dat dan zulk een jaar een „papejaar” wordt (een barmsijs is in vinkerstal een „paap”), hetgeen ook werd voorspeld. Merkwaardig, omdat voor den biotoop van de barmsijs dit kruid zeker indifferent is te noemen, merkwaardig vooral omdat het uitgekomen is!

Flammea is gemakkelijk te vangen, hetgeen ook geldt voor *cabaret*, die in *flammea*-arme jaren zelfs méér voorkwam dan deze. Naar onze ervaring werd *cabaret* meest alléén of met 2 stuks tegelijk geslagen, doch wordt een koppeltje gevangen, dan was het altijd *flammea*; *cabaret* schijnt niet met *flammea* samen te vliegen, hoewel de loktoonen sprekend op elkaar lijken. Werden ze samen losgelaten, dan kon men haast altijd zien, hoe na eenigen tijd een vogeltje zich in de lucht van het troepje afscheidde, boven de baan draaide en weer in het hout inviel. Het bleek dan de *cabaret* te zijn.

Van deze subspecies werden ook dit jaar late data van doortrek (of zwerf?) vastgesteld, en wel op 14 April 1 ♀, 11 Mei 1 ♀, 3 Juni 1 ♀, 7 Juni 1 ♀. Opvallend was, dat al deze late vogels ♀♀ waren.

Terugmeldingen¹⁾.

Geografische ligging van het R.W.: 52° 8' N, 4° 19' O.

Fringilla coelebs (L.) — Vink.

No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:
1. 69538	♀	18-III-'29	26-X-'32 gev. te Deurne, Antwerpen, België, 51° 13' N, 4° 28' O.

¹⁾ cf. E. D. VAN OORT, Zoöl. mededeelingen, 15, 1932, 1-2, en 16, 1933, 1-2; ons door welwillendheid van wijlen Prof. VAN OORT medegedeelde terugvangsten, hierbij behoorend, zijn tevens vermeld.

2. 02891 ♂ 19-X-'31 12-X-'32 gev. te Stekene, België, 51° 12' N, 4° 2' O, en weer in vrijheid gesteld.

Carduelis cannabina cannabina (L.) — Kneu.

No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:
3	88397 ♂	24-IX-'30	6-IV-'33 dood gevonden te Meyendel, Wassenaar, 52° 8' N, 4° 20' O.
4.	01117 ♀ juv.	21-VII-'31	17-IX-'31 teruggev. terzelfder plaatse, weer bevrijd.
5.	01149 ♂ juv.	24-VII-'31	4-VIII-'31 teruggev. ter zelfder plaatse; weer bevrijd.
6.	01961 ♀	14-VIII-'31	Eind IX-'31 ring gev. in braakbal ransuil, Scheveningen, 52° 6' N, 4° 17' O.
7.	02105 ?	12-IX-'31	5-X-'31 in staat van ontbinding gev. onder drogend haringnet, Scheveningen, 52° 6' N, 4° 17' O.
8.	76625 ♀	1-X-'29	Begin XI-'32 te Thielrode, O. Vlaanderen, België, 51° 15' N, 4° 17' O.
9.	02385 ♂	30-IX-'31	15-X-'31 gev. te St. Gillis, Termonde, België, 51° 2' N, 4° 7' O.
10.	02367 ♂	30-IX-'31	18-X-'31 gev. te Cap. Breton-Landes, Frankrijk, 43° 39' N, 1° 25' W.

1 droeg zijn ring 2 jaar 7 maanden en 8 dagen en 2 werd na het vangen weer in vrijheid gesteld, een gebeurtenis, die wij meer en meer mogen vaststellen en die ons bijzonder verheugt. beide vogels waren waarschijnlijk nog op doortrek.

3, 4, 5, 6 en 7 zijn kneuen uit Nederland teruggemeld, 3 droeg zijn ring 2 jaar 6 maanden en 13 dagen en kan als voorbeeld gelden van een vogel, die telkenjare zijn broedgebied weer heeft opgezocht, een geval analoog met No. 5 van vorig jaar. Een denkbeeld van den tijd, dat jonge kneuen nog op de broedplaats verwijlen geven 4 en 5, terwijl 4 na de terugvangst wel spoedig op den trek zal zijn gegaan. Vorig jaar hadden wij een dergelijke terugvangst van een juv. vogel: 8 Juli — 16 Sept. ¹⁾).

6 is in den naasten omtrek de prooi geworden van een ransuil, tenminste werd de betreffende ring in een braakbal aangetroffen, vorig jaar werd een kneu als prooi van een torenvalk gevonden ¹⁾).

8 en 9 waren niet ver van hun overwinteringsgebied verwijderd, gezien den geringen afstand, die zij in een geruimen tijd hadden afgelegd; 8 droeg zijn ring 3 jaar en 1 maand; 9 en 10 werden op denzelfden dag geringd. Terwijl 9 in België bleef

¹⁾ cf. Jaarverslag 1930/31, De Levende Natuur, Jrg. 37.

hangen, maakte 10 een snelle reis naar het Z.W. door in 18 dagen een afstand van ± 1040 K.M. af te leggen, d.i. ± 57.8 K.M. per dag, hetgeen een hoog gemiddelde is.

Dit deel van Z.W. Frankrijk is een bekend overwinteringsgebied voor kneuen, alwaar volgens DUPOND ¹⁾ ook vele in België geringde kneuen worden teruggevonden, terwijl ook WITHERBY dezelfde streek vermeldt als winterkwartier der in Engeland geringde nestjonge kneuen ²⁾.

De oorsprong van een deel onzer trekvinken, hun broedgebied, is dus in Scandinavië te zoeken en het wintergebied, afgezien van het feit, dat vele vinken in België en hier te lande overwinteren, bevindt zich in Groot Brittannië en Frankrijk ter weerszijden van het Kanaal.

In tegenstelling met de vinken hebben wij van kneuen geen terugvangsten van over zee gevlogen vogels verkregen (hetgeen wel in Engeland is geconstateerd); verder zijn ons geen plaatsen van terugvangst bekend geworden noordelijker gelegen dan het R.W. zelf, hoewel van een deel der trekkneuen het broedgebied zeker op een hooger breedtegraad is te zoeken. Daarentegen kregen wij weer terugmeldingen uit plaatsen véél zuidelijker gelegen dan bij den vink.

Fringilla montifringilla L. — Keep.

	No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:
11.	91036	♂	7-XI-'30	X-'32 gev. in Couillet bij Charleroi, België, 50° 25' N, 4° 27' O.
12.	03315	♀	3-XI-'31	9-XI-'31 gev. in Wommelghen, Antwerpen België, 51° 14' N, 4° 25' O. en 13-XI-'31 weer vrijgelaten.

Beide vogels hebben zich verplaatst in een richting vrijwel recht naar het Zuiden en zullen de boomarme provincie Zeeland wel hebben vermeden. In België plegen geregeld vele keepen te overwinteren (Vgl. hun plaatselijken naam: Pinson d'Ardenne). No. 11 droeg zijn ring, op een maand na, 2 jaar.

Carduelis spinus (L.) — Sijsje.

Zie voor terugvangsten dezer soort: BOUMA en KOCH, Voor-
komen en trek van sijzen, dit tijdschrift, 6, 1933, p. 60.

¹⁾ cf. CH. DUPOND, Le Gerfaut, 1931, p. 70—71 en 71—72.

²⁾ cf. H. E. WITHERBY and E. P. LEACH, British Birds, 25, p. 117—118.

Carduelis flammea flammea (L.) — Barmsijs.

	No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:
13.	03369	♀	13-XI-'31	24-I-'32 gev. te Soestdijk, 52° 11' N, 5° 17' O.
14.	04031	♂ juv.	11-XII-'31	18-XII-'31 teruggev. en weer losgelaten ter zelfder plaatse.
15.	04054	♂	18-XII-'31	27-III-'32 uitgeput gevonden te Monster, 52° 1' N, 4° 11' O.

Geen der vogels is veel zuidelijker gekomen dan de ring-plaats en alle zijn overwinteraars hier te lande. Als Zuidgrens van hun broedgebied kan de 55ste breedtegraad gelden.

Carduelis flammea cabaret (P. L. S. Müll.) — Kleine barmsijs.

	No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:
16.	03460	♀	19-XI-'31	22-XI-'31, gev. te Monster, 52° 1' N, 4° 11' O.
17.	A 5417	♀	3-V-'32	6-V-'32 teruggev. en weer bevrijd ter zelfder plaatse.
18.	A 5452	♀	3-VI-'32	9-XI-'32 gev. te Oostende, België, 51° 13' N, 2° 55' O.

De terugvangst in het voorjaar van 17 is belangwekkend, daar in het algemeen wordt aangenomen, dat de voorjaarsstrek met meer haast wordt ondernomen dan de najaarsstrek. Kon de weinige haast van den vogel, die minstens 3 dagen op dezelfde plek bleef hangen, verklaard worden uit het feit, dat hij zijn broedgebied reeds dicht was genaderd?

18 werd op zijn herfststrek aan de kust in België gevangen; met het oog op een nog te volbrengen reis naar zijn onbekend broedgebied, dat waarschijnlijk wel in Engeland zal zijn gelegen, was de datum van zijn aanwezigheid alhier op 3 Juni laat te noemen ¹⁾).

Passer montanus montanus (L.) — Ringmusch.

	No.:	Geringd:	Terugmelding:
19.	02740	22-X-'31	16-XII-'31 ring teruggev. in braakbal ransuil te Monster, 52° 1' N, 4° 11' O.
20.	A 5313	13-IV-'32	22-IV-'33 ter zelfder plaatse teruggevangen en weer bevrijd.

De ringmusch is de 3de geringde vogelsoort, wier ring in braakballen van de ransuil, *Asio otus*, werd teruggevonden; 20 is een voorbeeld van een vogel, die telken jare terugkeert naar zijn broedgebied.

¹⁾ cf. dit tijdschrift, 6, 1934, p. 119.

Chloris chloris chloris (L.) — Groenling.

	No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:
21.	93952	♀	2-V-'31	29-V-'31, 5-VI-'31 en 14-VII-'31 teruggevangen ter zelfder plaatse en weer losgelaten.
22.	02151	♂	17-IX-'31	10-III-'32 geschoten te Valframbert, 3 K.M. ten N. van Alençon, Orne, Frankrijk, 48° 27' N, 0° 6' O.
23.	04095	♂	20-I-'32	Begin XII-'32 gev. te Hoberg, 35 K.M. ten Z. van Gent, België, 50° 45' N, 3° 43' O.

21 was een losgelaten lokvogel, die minstens 2½ maand in den naasten omtrek is gebleven, alvorens met den herfst-trek te verdwijnen.

Onder de vele locale terugmeldingen van groenlingen in de literatuur treft men af en toe gevallen aan, waarbij de vogel een langeren weg heeft afgelegd, waarbij van werkelijken trek kan worden gesproken, zooals er o.a. één in het vorig Jaarverslag werd vermeld; 23, doch vooral 22, kunnen hier voorbeelden van zijn.

Oenanthe oenanthe oenanthe (L.) — Tapuit.

	No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:	
24.	80266	♂ juv.	21-VI-'30	3-VI-'32	} teruggev. en weer bevrijd ter zelfder plaatse.
25.	87110	♂	19-VIII-'30	29-V-'33	
26.	87124	juv.	20-VIII-'30	9-VIII-'32	
27.	93832	♂	26-VI-'31	28-VIII-'31	
28.	93836	♂	30-VI-'31	14-VI-'32	
29.	A 5359	♂	22-IV-'32	28-V-'32	
30.	A 5379	♀	27-IV-'32	1-VII-'32	

Bovendien werden nog 2 juv. vogels, die kort vóór het uitvliegen in één nest werden geringd, na 14 dagen weer teruggevangen.

28 is een voorbeeld van een vogel, die het volgende jaar weer naar het broedterrein terugkeerde; 24 en 26 keerden, na als juv. vogel geringd te zijn, voor de 2de maal naar den geboortegrond terug en 25 voor de 3de maal.

27, 29 en 30 waren adulte broedvogels; daar de meeste broedvogels hun broedterrein (althans te Wassenaar) in de éérste helft van Augustus plegen te verlaten, is de datum van 28 Augustus, waarop 27 nog werd aangetroffen, van belang.

25 droeg zijn ring 2 jaar 9 maanden en 10 dagen.

Saxicola rubetra rubetra (L.) — Paapje.

	No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:	
31.	93817	♂	26-VI-'31	14-VIII-'31	} teruggev. en weer bevrijd ter zelfder plaatse.
32.	93870	juv.	14-VII-'31	4-VIII-'31	
33.	01670	juv.	4-VIII-'31	18-VIII-'31	
34.	A 5426	♂	21-V-32	5-V-'33	

Saxicola torquata rubicola (L.) — Roodborsttapuit.

	No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:	
35.	93830	♀	26-VI-'31	15-X-'31	} teruggev. en weer bevrijd ter zelfder plaatse.
36.	02044	♂ juv.	29-VIII-'31	1-VII-'33	

Bij het paapje keerde 34 het volgend jaar en bij de roodborsttapuit 36 voor de 2de maal naar het broedgebied terug.

Prunella modularis modularis (L.) — Heggemusich.

	No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:
37.	69501	♀	31-XII-'28	5-I-'29, 18-III-'29, 26-III-'31, 10-VII-'31, 14-VII-'31, 11-III-'32, 7-I-'33 en 21-I-'33 teruggevangen en losgelaten ter zelfder plaatse.
38.	04130	♂	7-III-'32	11-III-'32 en 17-III-'32 teruggev. en losgelaten ter zelfder plaatse.

Het ♀ 69501 vormde in 1929 een broedpaar met 69537¹⁾ doch in 1932 met 04130 en droeg zijn ring 4 jaar en 3 weken.

Phylloscopus trochilus trochilus (L.) — Fitis.

	No.:	Geringd:	Terugmelding:
39.	03388	25-IV-'32	7-VI-'32, 10-VI-'32 en 15-VI-'32 teruggev. ter zelfder plaatse.

Deze vogel kwam in Juni geregeld bij den waterbak baden.

Lullula arborea (L.) — Boomleeuwerik.

	No.:	Geringd:	Terugmelding:
40.	92391	2-III-'31	3-III-'31, 8-XII-'32, 27-I-'33 (was lokvogel tot 21-II-'33) en 23-II-'33 teruggev. en losgelaten ter zelfder plaatse.
41.	77973	8-II-'30	9-III-'31 en 11-I-'32 teruggev. en losgelaten ter zelfder plaatse.

40 werd in 2 verschillende winterseizoenen in het duin aangetroffen en was kennelijk een overwintenaar in den winter van 1932/'33.

Het is niet onmogelijk, dat 41 door zijn aanwezigheid op 9 Maart reeds als een voorjaarsvogel in zijn broedgebied was

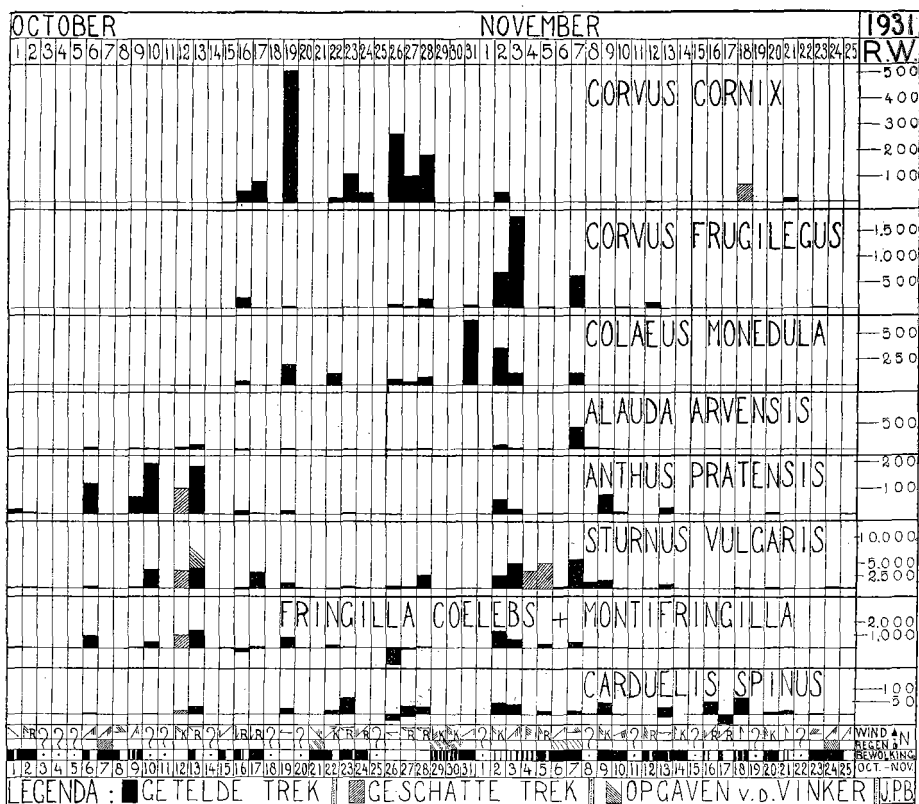
¹⁾ cf. Jaarverslag 1928/29, Ardea, 19.

te beschouwen, alwaar hij in 1930 en in 1932 tevens overwinterde. Vrij analoge waarnemingen in het vorig Jaarverslag (De Levende Natuur, 37) beschreven maken deze veronderstelling niet onwaarschijnlijk.

Beide vogels droegen hun ring bijna 2 jaar.

Alauda arvensis arvensis (L.) — Veldleeuwerik.

No.:	Geringd:	Terugmelding:	
42. 80324 juv.	13-VII-'30	10-III-'32	} teruggev. en weer bevrijd ter zelfder plaatse.
43. 93846 juv.	30-VI-'31	16-IX-'31	
44. 02356	30-IX-'31	7-III-'33	

42 was een op het terrein geboren vogel, waarvan we op enkele uren na zijn leeftijd nauwkeurig wisten en die naar zijn geboorteterrein was teruggekeerd, hetgeen bij 44 ook het geval was, of voor- en najaarstrek verliepen over hetzelfde gebied. Bij 43, een uitgelopen jong, dat in het gras gegrepen was, is van belang, dat het op 16 Sept. nog ter zelfder plaatse vertoefde.

Anthus trivialis trivialis (L.) — Boompieper.

No.:	Geringd:	Terugmelding:	
45. 80286	4-VII-'30	28-VIII-'31	} teruggev. en weer bevrijd ter zelfder plaatse.
46. 01636	31-VII-'31	11-VIII-'31	
47. 01652 juv.	31-VII-'31	5-VIII-'32	
48. 01974	18-VIII-'31	4-IX-'31	
49. 01975	18-VIII-'31	29-VIII-'31	

45 is een adulte vogel, die een jaar later op hetzelfde broedterrein werd aangetroffen, terwijl 47, als juv. vogel op het geboorteterrein geringd, een jaar later op dit terrein broedvogel is.

46, 48 en 49 betreffen terugvangsten, die er op wijzen, dat verscheidene vogels de heele maand Augustus tot begin September nog op dezelfde plek vertoeven.

Sturnus vulgaris subsp. — Spreeuw.

Zie voor de terugvangsten: BOUMA en KOCH, Eenige gegevens over spreeuwentrek, dit tijdschrift, 6, 1933, p. 1.

Het uitbreidingsgebied van de plaatsen van terugmelding komt in hoofdzaak overeen met dat, verkregen uit plaatsen van terugvangst van in Engeland geringde vogels, hetgeen begrijpelijk is, daar gebleken is, dat de Boschjes van Poot met zijn „slaapspreeuwen” o.a. een etappe is van zich op den voorjaars-trek bevindende spreeuwen (die voor een groot deel in Engeland hebben overwinterd). In den winter van 1931/'32 hebben de spreeuwen van de gemeenschappelijke slaappleats in de Boschjes van Poot geen gebruik gemaakt.

Accipiter nisus subsp. — Sperwer.

No.:	Sexe:	Geringd:	Terugmelding:
50. 70805	♀ juv.	31-X-'30	6-V-'31 geschoten te Salbo, Västmanland, Zweden, ± 60° N, 16° O.

Deze vogel stamt uit hetzelfde zomergebied als de op het R.W. geringde herfstvinken en zal de vinken op hun herfsttrek wel gevolgd zijn.

Athene noctua vidalii A. E. Brehm. — Steenuil.

No.:	Geringd:	Terugmelding:
51. 101661	27-X-'31	7-V-'32 teruggev. en weer losgelaten ter zelfder plaatse, vervolgens 28-IV-'33 stervende gevonden bij de boerderij Meyendel, Wassenaar.

Was waarschijnlijk een standvogel in het duingebied.

Corvus cornix cornix L. — Bonte kraai.

No.: Geringd: Terugmelding:

52. 101666 18-III-'32 V-'32 geschoten in Snertingdal, 2 mijlen van Gjövik bij Mjösen, Noorwegen, 60° 49' N, 10° 35' O.

Op de bonte kraaien-trekkaart van THIENEMANN¹⁾ komt als trek- en overwinteringsgebied in hoofdzaak de Noord-Duitsche laagvlakte voor, terwijl als broedgebied der over Rossitten trekkende kraaien Kurland, Letland, Estland en Finland zijn aangegeven. Nederland schijnt niet door deze Rossitten-kraaien bevolkt te worden. THIENEMANN en SCHÜZ²⁾ publiceeren later nog 35 terugvangsten, die in hoofdzaak in het bovengenoemde gebied vallen. Eén ex., waarop bijzonder de nadruk wordt gelegd, werd in Leeuwarden teruggevonden; dit geval wordt in zijn westelijke uitbreiding de meest noordelijk bekende overwinteringsplaats genoemd.

Ook SCHILDMACHER³⁾ schrijft in zijn artikel over bonte kraaien-trek: „Im Nordseegebiet haben wir also höchstens an der ostfriesischen Küste Nebelkrähen, die nicht skandinavischer, dänischer oder schleswig-holsteinischer Abkunft sind”.

Ongeveer ter hoogte van Joensuu (62° 30' N, 30° O) ligt een scheiding in den kraaientrek, die zich hier splitst in een richting Z.W.waarts langs de kust (over Rossitten) en in een richting W.waarts over de Alands eilanden, die eerst naar Zweden gericht is.

Waar door ons slechts 4 bonte kraaien werden geringd, mag deze terugmelding wel een toeval worden genoemd. Het feit, dat deze te Wassenaar geringde bonte kraai uit Scandinavië afkomstig bleek te zijn, houdt een bevestiging en een wetenswaardige aanvulling van het bovenstaande in.

Corvus frugilegus frugilegus L. — Roek.

No.: Geringd: Terugmelding:

53. 54654 10-VII-'31 8-XI-'31 dood gev. in den naasten omtrek van Wassenaar.
54. 101672 26-IV-'32 17-IV-'33 gevangen te den Haag, 52° 5' N, 4° 18' O.

¹⁾ cf. J. THIENEMANN, Rossitten, 1928, p. 217.

²⁾ cf. J. THIENEMANN und E. SCHÜZ, Der Vogelzug, 2, 1931, p. 103—110.

³⁾ cf. H. SCHILDMACHER, Über den Zug der Nebelkrähe..., Der Vogelzug, 3, 1932, p. 74.

Van deze beide gevallen duidt 53 wel waarschijnlijk op een standvogel.

Afwijkende trekrichting.

In de hoofdtrekrichting, die te Wassenaar in den herfst naar het Z.W. en in de lente naar het N.O. gericht is, kwamen in beide jaargetijden afwijkingen voor, die klimatologisch werden beïnvloed.

Over de vraag, of de vogeltrek door klimatologische factoren wordt beheerscht, is reeds zeer veel geschreven en de meeste schrijvers kwamen tot de slotsom, dat een bepaalde positieve invloed moest worden ontkend: immers, wat voor weer er ook geweest was — de vogels kwamen toch aan waar zij moesten zijn. Hoewel deze vraagstelling van de trekonderzoekers een grootere belangstelling verdient dan tot nu toe daaraan werd geschonken, komt men op deze ontkenning in den laatsten tijd meer en meer terug. Reeds in de eerste publicatie van het „Ringstation Wassenaar”¹⁾ werd op een merkwaardige afwijking, toen als „verkeerde trek” betiteld, de aandacht gevestigd.

Wij geven hieronder de enkele feiten, zooals deze zich in dit seizoen aan ons hebben voorgedaan, terwijl op een mogelijke preciseering van den invloed der klimatologische factoren, die de afwijkingen in de trekrichting beïnvloeden, zooals een bepaald instrument het timbre van een voortgebrachten toon beheerscht, in een andere publicatie zal worden teruggekomen²⁾.

Cursus retroversus. In den herfst werd op 16 October, dus in vollen trektijd, bij N.-N.O.wind, kracht 1—2 een naar het N.O. gerichte trek waargenomen bij alle geziene keepen (345 st.) en bij de enkele doorkomende vinken en kneuen.

Op 26 October, O.wind, 1—2, is er een geprononceerde N.O. trek van alle vinken (266 st.), keepen (1027 st.), sijsjes (22 st.), kneuen (5 st.), groenlingen (22 st.), ringmusschen (51 st.), veldleeuweriken (28 st.), 2 graspiepers, 1 rietgors en enkele kramvogels (5 st.), terwijl alle bonte kraaien (264 st.), kauwen (60 st.), ganzen (spec?) (40 st.), sperwers (3 st.), 1 buizerd en enkele kramvogels (14 st.) naar het Z.W. trokken.

¹⁾ cf. Jaarverslag 1927/28 van het Ringstation Wassenaar, Ardea, 18, 1929, p. 41.

²⁾ cf. J. C. KOCH, Vogelzug unter Einfluss von Leitlinie und Windrichtung, Der Vogelzug, 5, 1934, 2.

Van spreeuwen trokken er 64 st. N.O. en 538 st. Z.W. en alle roeken (31 st.) trokken naar het N.W.

Op 27 October was er bij O.-Z.O. wind bij vinken, groenlingen en veldleeuweriken nog een zwakke N.O. trek merkbaar doch een sterke N.O. trek van alle koperwieken (725 st.).

Op 28 October met draaienden wind van O.-Z., 1, trokken nog 21 veldleeuweriken N.O.waarts.

Het verschijnsel, dat bij het omloopen van den wind de trekrichting in vollen trektijd 180° kan worden omgelegd en dat het sterkst bij de *Fringillidae* wordt gezien, terwijl spreeuwen, leeuweriken en lijsters hiertoe niet éézelfden prikkeldrempel hebben, noemden wij vroeger weinig kernachtig „verkeerde trek”. Wij stellen thans ter betiteling hiervan den term „*cursus retroversus*” voor¹⁾.

Retromigratio. In het voorjaar werd op 24 en 25 Maart bij guur, helder weer met resp. O.wind, 4, en aanwakkerenden Z.O.-Z.Z.O.wind (2—5) een duidelijke Z.W. gerichte vlieg-richting (trek?) gezien van spreeuwen.

24 Maart noteerden wij 675 spreeuwen (in 8 groepen) N.O.-waarts overvliegend, doch ± 1200 st. (in 27 groepen) naar het Z.W.

25 Maart passeerden 1660 st. Z.W.waarts (in 29 groepen).

Voorzeker in dezen tijd van het jaar een vreemd verschijnsel en wel om 3 redenen:

1. Tot nu toe hadden wij in het voorjaar geen groote aantallen passerende spreeuwen kunnen waarnemen.

2. Op 24 Maart gedroegen de spreeuwen zich verschillend door in tegengestelde richtingen te vliegen (van onbestemde zwerverijen op zoek naar voedsel zooals in den bessenvoortbrengenden herfst, kan in dit jaargetijde geen sprake zijn); bovendien weken de meeste spreeuwen af van hun gewone gedrag van tegen-den-wind-op-te-vliegen.

3. De door de meeste spreeuwen ingeslagen Z.W.richting was tegengesteld aan die, welke in dit seizoen behoort plaats te vinden.

De enkele geziene vinken trokken op 24 Maart evenals de veldleeuweriken (16 st.), de boomleeuweriken (31 st.) en de graspiepers (13 st.) eveneens naar het Z.W. Op 25 Maart waren er weinig waarnemingen van kneuen, vinken en veldleeuweriken

¹⁾ cf. J. P. BOUMA en J. C. KOCH, Voorkomen en trek van sijzen, dit tijdschrift, 6, 1933, p. 63.

in onbestemde richtingen; de boomleeuweriken (15 st.) bewogen zich naar Z.W. en de graspiepers (9 st.) naar N.O.

Op beide dagen vlogen de bonte kraaien naar N.O.

Ditzelfde verschijnsel is veelvuldig waargenomen in begin Maart 1931, toen zelfs hier te lande sneeuw en vorst hun intrede deden, hetgeen niet altijd het geval behoeft te zijn ¹⁾.

De opgevraagde weerkaarten over die data van de Bilt, toonen duidelijk een gebied van hoogen luchtdruk boven Zuid-Noorwegen en Denemarken met zeer lage temperatuur (-10°C.) in Z.-Noorwegen, welke weersgesteldheid een ontvlieden der vogels van dat gebied in Z.W. richting ten gevolge heeft, zoodat onze waarnemingen hierin hun verklaring vinden.

Daar „terugtrek” gewoonlijk in tegenstelling gebruikt wordt met hééntrek en dan gebruikelijk is voor een beweging náár het broedgebied toe, drukt dit woord niet uit, wat hier is geschied, (hetgeen met het Duitsche „Rückzug” wel het geval is). Naar analogie van het vreemde woord „retromigration” noeme men een door koude en voedselgebrek gedwongen aannemen van een richting tegengesteld aan den voorjaarstrek een „retromigratie”.

DEN HAAG, November 1933.

¹⁾ cf. Jaarverslag 1930/31 van het R.W., De Levende Natuur, 37, p. 60.

Korte Mededeelingen.

De barmsijs, *Carduelis flammea* subsp., niet te handhaven op de lijst der Nederlandsche broedvogels.

Zooals men in het vergaderingsverslag van 7 Januari 1934 (zie dit no., p. 170) kan lezen, was de heer HELLEBREKERS, in wiens bezit het „barmsijs”-legselsel, dat de heer PELLINKHOF in Juni 1922 bij Nijmegen verzamelde, overging, overtuigd, dat dit legselsel vrij zeker onjuist was gedetermineerd. Op advies van de vergadering zond hij het op aan Rev. JOURDAIN, die het onderstaande aan den heer HELLEBREKERS berichtte:

„After comparison with a fine series of nearly 40 „clutches of Redpolls from different parts of North & Central Europe and the British Isles, I can say definitely „that the two eggs have none of the characters of *C. flammea*